

БИБЛИОТЕКА МАТИЦЕ СРПСКЕ

СРБИ У 1848. ГОДИНИ

Каталог изложбе

НОВИ САД, 1998

БИБЛИОТЕКА МАТИЦЕ СРПСКЕ

КАТАЛОЗИ ИЗЛОЖБИ

23

АУТОРИ КАТАЛОГА И ИЗЛОЖБЕ

Ксенија Светличић и Мирјана Брковић

О СРБИМА У 1848. ГОДИНИ

Снажна револуционарна стварања која су захваћила Европу 1848. године нису могла мимоћи ни борбени српски живаљ. Срби у Аустрији, незадовољни својим положајем и без привилегија које су им само формално признаване током 17. и 18. века, организовали су своју војску коју су помагали Срби из свих крајева како новцем тако и добровољачким одредима. На Мајској скупштини, одржаној 1. и 3. маја у Сремским Карловцима, бирају српског патријарха, српског војводу и проглашавају Војводство Србију и Тамишки Банат. О томе сведоче и следећи текстови.

Догађаји из четрдесет осме збунили су водеће Србе: “Без сопствене силе да дођу до својих права, они су између Аустрије и Мађарске стојали као између чекића и наковња, између два зла једнако опасна: с Мађарима, морали би се у име Кошутове политике одрећи своје националне индивидуалности, а са Аустријом, остали би средство за њену борбу с Мађарима”. Стога се митрополит Рајачић није у почетку могао “ни налево ни надесно одважити”; сматрао је да је за Србе најбоље да остану у миру, у ком смислу је још 18. марта из Пожуна упутио циркулар владикама, конзисторији и народу. Он је ишао тако далеко у захтеву да се чека и мирује, да је сељацима препоручивао да и даље остану “у точном издавању своји данака прама своји земаљски господара и спаија”. Свој циркулар је завршио позивом: “Не гледајте ни на кога! Одбите од себе свако искушеније, не слушајте никакви други учитеља, јер ће вас у зло и у напаст увући. Слушајте само глас ваши архипастира и духовни отаца који вас нигда преварили, нигда на зло навели нису.”

(...)

Уочи и у току Мајске скупштине, у Карловцима се нашло много света из свих крајева српства. Поред делегата било је грађана, сељака, граничара и омладинаца, гостију из Србије и Хрватске, званих и незваних, знаних и незнаних. Све је било у националном романтичарском заносу, све у тробојкама, са свирком и песмом. Као што то обично бива, главне одлуке су припремљене уочи скупштине у ужем кругу код митрополита Рајачића... На дан 1. маја, односно 13, митрополит је после свечаног богослужења отворио скупштину одмереним говором “као Срби морају сва своја природна, политическа и верозаконна права, била она изгубљена или отета, натраг добити или уживати”. То неће бити лако, а свака грешка се може тешко осветити народу, па стога треба радити “као народ славан, као народ слободан, као народ паметан, зрео и мудар, као народ храбар, веран и сербске славе достојан”. Скупштина је извикала Рајачића за патријарха, а за војводу је изабрала Стевана Шупљикца из Огулинске регименте, који се у то време налазио на италијанском бојишту са граничарском војском, па о целој ствари ништа није ни знао.

Пошто је 2/14. маја била недеља и скупштина није радила, трећег дана, односно 3/15. маја, донети су следећи закључци:

- Српски народ је “политично слободан и независан под Домом аустрским и обштом Круном угарском”.

- Проглашава се Србска Војводина у коју улазе “Срем с Границом, Барања, Бачка с Бечејским диштриктом и Шајкашким баталионом и Банат с Границом и Диштриктом Кикинским”.

- Српска Војводина ступа у “политични савез... на темељу слободе и савршене једнакости” са Троједном Краљевином Хрватском, Славонијом и Далмацијом.

- Ствара се стални Народни одбор као извршни орган Народног сабора (Скупштине) и именују његови чланови.

- Признаје се “влашка народна самосталност”.

- Одређује се одбор који ће закључке Скупштине изнети пред владара и Хрватски сабор.

- Одлучује се да се посебна делегација упути на Словенски конгрес у Прагу.

(Историја српског народа, 1981)

Захваљујући ... таквој нимало регионалној и партикуларној свести Срба из Угарске на челу Војводине као војвода и на челу Карловачке митрополије, као митрополит и патријарх, нашла су се двојица Срба из Хрватске, Шупљикац и Рајачић. И секретар Главног одбора, извршног тела српског покрета у Угарској, био је Србин из Хрватске Јован Станковић.

(Василије Крестић, 1992)

Истовремено док се Матица трудила да делује у духу нових друштвених гигања, револуционарни вихор ју је захваatio свом силином. Све је било у покрету и превирању, и, по речима Јована Суботића у његовој *Аутобиографији*, на све стране су ницали разни клубови. 'У први мах је - речено је тамо - било одушевљење чисто и опште. Једнакост и братство дисали су као задах дана.' Сви су почели мислити на општенародне послове а занемаривати рад у кући и звањима. Талас покрета је кренуо и више се није могао зауставити. *Српске народне новине* су 4. марта о ситуацији у Пешти писале на уводном месту: 'Докле ово пишемо, по Пешти је велики метеж и узбуњено колебање. Није револуција, али је побуна ватром бурног времена и овамо дотерана.'

(...)

По угледу на Мађаре и Срби у Пешти су одлучили да одрже своју скупштину на којој би формулисали српске националне захтеве. Људи у Матици српској су сматрали да су они најпозванији да ову акцију организују и спроведу у дело.

Почетак марта било је веома погодно време за одржавање скупштина, скупова и зборова, јер је то било време пештанских вашара, када су се у Пешту слегали Срби из свих крајева

Угарске. Срби су своју скупштину пријавили надлежним пештанским властима. 'Ово намерење буде тамо не само лепо примљено, него управо похваљено', како су бележиле *Српске народне новине* 21. марта. Она је почела 5/17. марта у великој сали Текелијанума. Било је присутно 3-400 људи, а биле су представљене 83 српске општине.

(...)

По захтевима који су на Скупштини формулисани и прихваћени види се да су људи из Матице сматрали да је дошло време да они преузму и политичко вођство српског народа у Угарској у своје руке. Исто тако, очигледно је да су и према Мађарима, иако су им признавали првенство у свему и вођство у државним пословима, постављали извесне националне захтеве, којима би се обезбедио национални интегритет и слободан развитак српског народа у Угарској.

(Живан Милисавац, 1986)

* * *

Библиотека Матице српске приредила је изложбу о Србима у 1848. години. Изложба је отворена од 2. до 28. фебруара 1998. године у витринама испред Свечане сале Матице српске, а коришћене су књиге из збирки Библиотеке Матице српске и грађа из Рукописног одељења Матице српске.

КАТАЛОГ

Мајска скупштина

ЛИТЕРАТУРА

1. [Запис о револуцији 1848. године]. - Правила молебнаа С(ва)тѣхъ сербскихъ Просвѣтителѣй . - [Рѣмникъ] : во Епископїи Рѣмнической, 1761. - Лист [13] б
2. [Запис о Мајској скупштини]. - Евангелија чѣмаа во с(ва)тѣй и великїй четвѣтокъ. - [Новый Садъ] : Дамїанъ Каулицїй, 1791. - Лист [47]б
3. [Записи о револуцији 1848. године]. - Зборникъ или Собранїе ... моленїй. - Въ Вѣннѣ : Стеф. Новаковичъ, 1792. - Стр. [98]б и [99]а
4. Вуковарски догађаји / [Домородци Славонци] . - [Нови Сад] : Писмены Иоанна Каулицїй, [1848] . - 8 стр.
5. Године 1848. 1-га и слѣдуюћи дана Маїа држанъ е у Карловци по обштеизявлѣной народной желїи одъ нѣгове Екселенцие Архі-Епископа и Митрополита Карловачкогъ Іосифа Раячића на совѣтованѣ сазвана скупштина народна . - [Б.м. : б.и. , 1848]. - [5] стр.
6. Сербинъ усредь свѣтилишта свогъ Іерархїе карловачке, а предъ дверма Народногъ собора 1848. л. / Урош Милутиновић . - У Загребу : Народна тискарница дра Люд. Гая, 1848 . - 102, [2] стр.
7. Опомена и позывъ србскогъ и хрватскогъ народа къ своимъ сыновима Граничарима, свима у обште, а нарочито къ онима кои у Италиї воюю. - [Београд, Држ. штамп.], 1848 . - 48 стр.
8. Наставакъ Народне србске скупштинѣ 1-га и 3-га маїа 1848. у Карловци држанѣ : шта су Срби у овомъ покрету радили и шта треба да раде / одъ еднога православнога родолюба [Никанора Грујића]. - у Београду : У Кнѣгопечатнѣи Кнѣжества Србскога, 1849. - [2], 48 стр.
9. Черте живота народа србскогъ у унгарскимъ областима : одъ времена, кадъ су Мађари у ове дошли, па до славногъ доба воскресенїя Войводовинѣ Сербїе, или одъ годинѣ 895-1848 : Съ Додаткомъ, сдржаваюћимъ и себи за права оностранскогъ Народа Србскогъ найважнїя писма и повластице найновїегъ времена / Списао и издао Александеръ Стоячковић. - У Бечу : Писмены Ерменскогъ Монастыра, 1849. - VIII, 145 стр.
10. Изъ живота едногъ п. к. офицера аустрїйско-србскогъ военогъ хора у години 1848. и 1849. народногъ устанка србскогъ / написао Јованъ Стефановић. - У Зему : кнѣгопечатнѣом І. К. Сопрона, 1863. - 212 стр.

11. Беседа на парастосу српским мученицима и борцима што су пали 1848. бранећи право и народност своју : говорио на усековање у Земуну Б. С. В. - 2. изд. - У Земуну : Штампарија М. Грабовачког, 1879. - 7 стр.
12. Српски покрет у јужној Угарској. [1], (1848) / превео Светозар Ј. Здравковић. - Београд : штампарија Николе Стефановића, 1870. - 156, [1] стр.
13. Српски покрет у јужној Угарској. [2], (1848-1849) / превео Светозар Ј. Здравковић. - Београд : штампа Н. Стефановића и Друга, 1879. - 111, [1] стр.
14. Српски устанак 1848. и 1849. и постанак Српског војводства. - У Новом Саду : "Српска народна задружна штампарија", 1879. - 88 стр.
15. Спољашњи одношаји Србије. Св. 1, Србија и српски покрет у Угарској : 1848 до 1849 / од Јов. Ристића. - У Београду : у штампарији Краљевине Србије, 1884. - 79 стр.
16. Успомене из народног покрета 1848. и 1849. године које се нарочито тичу обране и пада Сентомаша названог Србобрана / написао и на свет издао Новак С. Голубски. - У Новом Саду : Издавачка књижарница и штампарија А. Пајевића, 1893. - 125 стр.
17. Примедбе на "Успомене из народног покрета 1848-1849" од Новака С. Голубског / написао А. Ђукић. - У Новом Саду : штампарија Српске књижаре браће М. Поповића, 1894. - [2], 57 стр.
18. Успомене из народног покрета 1848. и 1849. године / од Јове Добановачког Госпођинчанина. - Нови Сад : А. Пајевић, 1895. - 49 стр.
19. Легенда духовска 1898 : педесетница српска мајских духова 1848 : песма нестиховна / Александар Сандић. - У Новом Саду : Српска штампарија Светозара Милетића, 1898. - 8 стр.
20. Устројство Ц. кр. тителског крајишког шајкашког батаљона : за доба народног покрета 1848-49. г. / Од А. Ђукића. - У Новом Саду : штампарија Српске књижаре Браће М. Поповића, 1898. - 82 стр.
21. Политичка историја Буне : (1848-1849). Књ. 1, Вреће из којег се развио политички идеал Буне / Каменко Суботић. - Београд : Штампарија Петра Ђурчића, 1902. - 128 стр.
22. Србија и српски покрет у јужној Угарској 1848. и 1849. / од Драг. М. Павловића. - Београд : Српска краљевска академија, 1904. - 180 стр.
23. После педесет година : (успомене и рефлексije о српском покрету г. 1848.) / од Гиге Гершића. - Земун : Напредак, 1912. - 169 стр.
24. Устанак Срба у Војводини и Мађарска револуција : 1848 и 1849 / Васа Богданов. - Суботица : Градска штампарија, 1929. - 176 стр.

25. Сентомаш-Србобран 1848. год. / Ив. С. Павловић. - Срем. Карловци : Српска манастирска штампарија, 1931. - 76 стр.
26. Захтевања дубровачко-далматинских Срба : 1848 / Димитрије Руварац. - Дубровник : [б. и.], 1931. - 3 стр.
27. Шајкашка 1848-1849 : (са картом и три слике) / Ив. С. Павловић. - Сремски Карловци : Српска Манастирска Штампарија, 1934. - 48 стр.
28. Његошева држава и Војводина : 1848 - 1849 / Љубомир Дурковић-Јакшић. - Београд : [б.и.], 1948. - 34 стр.
29. Тршћански Срби и словенска стремљења у Трсту (1848-1850) / Љубомир Дурковић-Јакшић. - Београд : Српска академија наука, 1952. - Стр. 87-120
30. Грађа за историју српског покрета у Војводини : 1848-1849. Сер. 1. Књ. 1 / Српска академија наука, Историски институт. - Београд : Научна књига, 1952. - LI, 546 стр.
31. Каталог докумената о буни и бежанији 1848 - 1849 године у Градској државној архиви и Кикинди. Део 1. - Кикинда : [б.и.], 1953. - 86 стр.
32. Прилог историји аграрног питања у Војводини : 1848 - 1849 / Арпад Лебл. - Нови Сад : Државна архива Војводине, 1954. - 71 стр.
33. Панчево у Српском покрету 1848-1849. : прилози историји војвођанских градова / Дака Поповић. - Нови Сад : Државна архива АПВ-е, 1954. - 66 стр.
34. Патријарх Јосиф Рајачић у Српском покрету 1848-1849 / Јован Савковић. Како су бирани народни посланици за Мајску и Септембарску скупштину 1848 / Коста Петровић. - Нови Сад : Државна архива АПВ-е, 1954. - 44 стр.
35. Српски покрет 1848-49 године према документацији Јосифа Тима / Јован Савковић. - Нови Сад : Матица српска [1954]. - Стр. 108-126
36. Војвођански градови у буни 1848-9 : прилог историји војвођанских градова : Нови Сад у 1848-9-ој год. / Дака Поповић. - [Нови Сад : Матица српска, 1955]. - 44 стр.
37. Српска Војводина од 1848-1851 : (приказано на VII скупу Одељења друштвених наука 5 новембра 1955 г.) / Јован Радонић. - Београд : [б. и.], 1956. - Стр. [19]-29
38. Revolucionarni pokret u Vojvodini : 1848-1849 : nacrt studije / Arpad Lebl. - Novi Sad : Matica srpska, 1960. - IV, 85 str.
39. Zemun u srpskom pokretu : 1848-1849 / Lazar Čelap. - Novi Sad : Matica srpska, 1960. - 90 str.

40. Срем у револуцији : 1848 - 1849. / Славко Гавриловић . - Београд : Српска академија наука и уметности : Научно дело, 1963. - [8], 386 стр.
41. Велики Бечкерек (Зрењанин) револуционарне 1848-1849. године / Лазар Ракић. - Нови Сад : Матица српска, 1964 - Стр. 5-34
42. Надаљ револуционарне 1848-1849 : (прилог историји Шајкашке у буни 1848-1849) / Лазар Ракић. - Нови Сад : Матица Српска, 1965 . - Стр. 85-94
43. Стари Бечеј револуционарне 1848-1849. године / Лазар Ракић. - [Нови Сад] : Матица српска, 1977. - Стр. [87]-108.
44. Петроварадинска тврђава у догађајима 1848-1849. године / Ђорђе Гавански. - [Нови Сад : Матица српска, 1978]. - Стр. 125-153
45. О проблемима периодизације и оцењивања српског покрета у Угарској 1848-1849 / Андрија Раденић. - Београд : Историјски институт : Просвета, 1980 . - Стр. 159-182
46. Die Wojwodina 1848 - 1860 als nationales und staatsrechtliches problem / von Sebastian Werni . - Wien : Wilhelm Braun-Müller-Universitäts-Verlagsbuchhandlung, 1981 . - XIII, 110 str. , [4] str. s tablama
47. Суштинска спорна питања српског покрета 1848-1849. године / Андрија Раденић. - Београд : [б. и.], 1983. - Стр. [99]-147
48. Срби и Мађари у револуцији 1848-1849 године / уредник Василије Крестић. - Београд : Српска академија наука и уметности, 1983. - 226 стр.
49. Из историје српско-хрватских односа / Василије Крестић. - Нови Сад : Матица српска, 1984. - Стр. 133-141
50. Епидемија колере у Војводини : 1848-1849 / Славко Јовин. - Нови Сад : Матица српска, 1987. - 154 стр.
51. Српско-мађарски односи и сарадња : 1848-1867 / уредник Василије Крестић. - Београд : Српска академија наука и уметности, 1987. - 220 стр.
52. Револуција 1848. године . - Слово о Расцији / Стојан Бербер. - Сомбор : Крајина, 1992. - 59 стр.
53. Историја Срба у Хрватској и Славонији : 1848-1914 / Василије Крестић. - 2. изд. - Београд : Политика : АИШ Дело, 1992. - 615 стр., [48] стр. с таблама
54. Прекретнице новије српске историје. - У Крагујевцу : Центар за научна истраживања Српске академије наука и уметности и Универзитета, 1995. - 105 стр.

55. Како је то било у нас Срба у Буни 1848. / Михаило Полит Десанчић. - Нови Сад : Архив Војводине, 1996. - 192 стр., [44] стр. с таблама
56. Српски покрет у Јужној Угарској : 1848-1849 / Сигфрид Капер. - Београд : Гутенбергова Галаксија ; Ваљево : Ваљевска штампарија, 1996. - 289 стр.
57. Константин Богдановић у народном покрету 1848-49 године / Јован Савковић. - [Нови Сад : Матица српска, б.г.]. - 4 стр.
58. Délmagyarország önvédelmi harca : 1848-1849-ben. 1. köt., Bács-bodroghmegyei és szerém-végvidéki események / írta Thim József. - Budapest : Aigner Lajos, [s.a.]. - 347 str.

ЧЛАНЦИ

59. Вестник / уредник Константин Богдановић . - Нови Сад, 1848 . - Бр. 13
60. Напредак / уредник Данило Медаковић . - Сремски Карловци, 1848 . - Бр. 2
61. Наоружање и опрема Српске војвођанске војске у 1848-49 години / Коста Петровић У: Научни зборник Матице српске. Серија друштвених наука, Бр. 1 (1950), стр. 72-80
62. Војвођански градови у буни 1848-49 : Земун / Дака Поповић У : Зборник Матице српске. Серија друштвених наука, Бр. 10 (1955), стр. 33-51; Бр. 11(1955), стр. 39-54
63. Национална политика левице у Пештанској револуцији марта 1848. / Шпира Ђерђ У: Зборник за историју, Бр. 1 (1970), стр. 27-36
64. О борби Срба у Хабсбуршкој монархији за политичко-територијалну аутономију : (1690-1850) / Славко Гавриловић У : Зборник Матице српске за историју, Бр. 43 (1991), стр. 7-24

ПРОГЛАСИ

65. Господо и мила браћо! . - Дат. у Суботици 14. марта 1848, потписан Теодор Прокопчани, члан одбора и перовођа, са још девет одборника. - 2 стр.
66. Захтевная србскогъ народа . - Пешта, Ј. Бајмел, [1848] . -1 стр.

67. Званично извѣстїе Главногъ одбора народа србскогъ у Карловцѣ . - Из заседања Српско-народногъ главногъ одбора у Карловцима 11. јула 1848 . - 3 стр.
68. Јосиф Рајачић, Жалостна вѣсть. - Дат. у Земуну 15. децембра 1848 . - 1 стр.
69. Јосиф Рајачић, Благочестиви христїани... - Дат. у Карловцима 27. септембра 1848. - 3 стр.
70. Прокламација народу србскомъ и свакоме христїанину! . - Из заседања Главногъ одбора народа српскогъ у Карловцима 18. јула 1848 . - 2 стр.
71. Стратимировић, Ђорђе, Главный вождь народа србскогъ народу србскомъ, хрватскомъ, словачкомъ, влашскомъ, мађарскомъ и нѣмачкомъ у Банату. - Дат. у Панчеву 12/24. јула 1848. - 2 стр.
72. Стратимировић, [Ђорђе], Драга браћо Срблы! . - [Б. м. : б. г., 1848] . - 2 стр.
73. Теодоровић, Кузман, Јунаци! . - Дат. у Земуну 21. дец. 1848 .- 1 стр.
74. Франц Јосиф I, аустриски цар, Мы Францъ Јосифъ Первый - Дат. у Оломуцу 3. (15) децембра 1848 . -1 двојни лист
75. Чарнојевић, Петар, Храбри Граничари и Шайкаши! . - Дат. у Петроварадину 27. маја (8. јуна) 1848. -1 стр.
76. Шупљикац, Стефан, Свим военим становима. - Дат. у Карловцима 29. октобра 1848. -1 стр.
77. Српски мученици за народност и слободу године 1848-49. [читуља]. - У Новом Саду : Српска народна задружна штампарија, 1871. - 1 лист
78. Суграђани! [плакат] / Скупштина представништва сл. кр. града Новог Сада. - [Нови Сад], 1898. - 1 лист

ДОКУМЕНТИ

79. Пуномоћ Ђорђу Радаку од Главногъ Српско-народногъ одбора издата 14. јуна 1848. године у Сремским Карловцима [рукопис]. - 1 стр.
80. Писмо војводи Стефану Шупљикцу писано руком Јосифа Рајачића 7. децембра 1848. године у Земуну [рукопис]. - 1 стр.
81. Писмо српској депутацији Георгију Стратимировићу, Јовану Шупљикцу и Константину Богдановићу писано руком Јосифа Рајачића 11. децембра 1848. у Земуну [рукопис]. - 8 стр.

82. Писмо министру унутрашњих послова грофу Стадиону писано руком патријарха Јосифа Рајачића 27. децембра 1848. године у Земуну [рукопис]. - 2 стр.
83. Писмо бану Јосифу Јелачићу потписао Јосиф Рајачић 18. новембра 1848. године у Сремским Карловцима [рукопис]. - 2 стр.
84. Најновије известије из Панчева 21. дец. 1848 у 2 сата послеподне [рукопис] / Јосиф Рајачић патријарх. - 1 стр.
85. Главни одбор 1848. г. [рукопис]. - 4 стр.
86. Чланак о учешћу петроварадинског 9. пука у борбама 1848-1849. године [рукопис]. - 8 стр.
87. Анонимни војни рапорт [рукопис]. - 1 стр.

ИЛУСТРАЦИЈЕ

88. Блаженогъ спомена царъ Леополдъ... [карикатаура] / [Димитрије Аврамовић] . - [Београд, 1848] . - 1 стр.
89. Гледeћий народъ србскій говори... [карикатаура] / [Димитрије Аврамовић] . - [Београд, 1848] . - 1 стр.
90. Ј. Суботићъ юначкїй певаць... [карикатаура] / [Димитрије Аврамовић] . - [Београд, 1848] . - 1 стр.
91. Мађари на свомъ печату ... [карикатаура] / [Димитрије Аврамовић] . - [Београд, 1848] . - 1 стр.
92. Мађаронскїй или ... [карикатаура] / [Димитрије Аврамовић] . - [Београд, 1848] . - 1 стр.
93. Добровольци из Србије под Стеваном Книћанином у борби на Римском шанцу 1848.
94. Карта Војводства Србије и Тамишког Баната
95. Мајска скупштина
96. Новак Голубски
97. Јосиф Јелачић
98. Јосиф Рајачић
99. Јован Стефановић-Виловски
100. Ђорђе Стратимировић
101. Фрања Јосиф I
102. Стеван Шушљикац

СРБИ У 1848. ГОДИНИ

Издавач

Библиотека Матице српске

Нови Сад

Матице српске 1

Уредник

Миро Вуксановић

АУТОРИ КАТАЛОГА

Ксенија Светличић и Мирајна Брковић

ПРИПРЕМА

Тихомир Светличић

ТИРАЖ

150 примерака